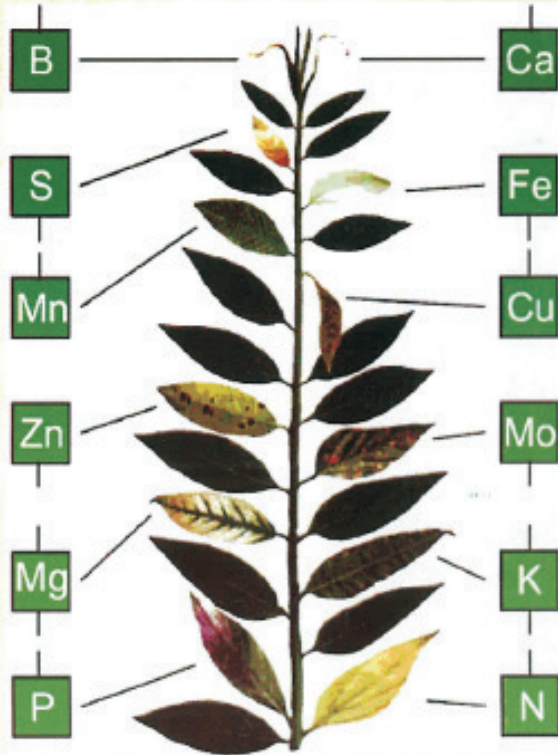
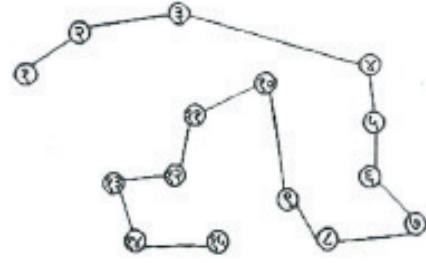

पिकावरील अन्नद्रव्य कमतरतेची लक्षणे

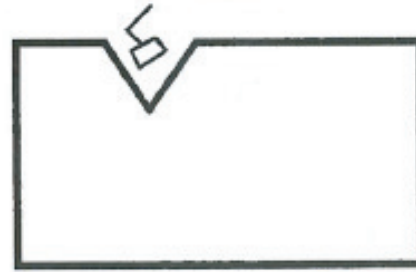

- Legends -

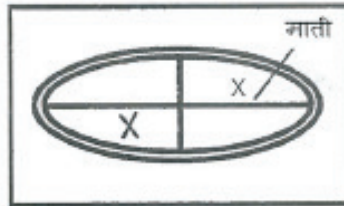
B- Boron	Ca- Calcium
S- Sulphur	Fe- Ferrous
Mn- Manganese	Cu- Copper
Zn- Zinc	Mo- Molybdenum
Mg- Magnesium	K- Potassium
P- Phosphorus	N- Nitrogen

एक समान नगदुराच्या भागातुन नागमोडी पद्धतीने १० ते १५ ठिकाणांहुन मातीचा नमुना घ्यावा.

मातीचा नमुना घेताना V आकाराचा खड्डा घ्यावा.

प्रतिनिधीक नमुना तयार करताना समोरासमोरील दोन भाग घेऊन अर्धा किलो माती मिळेपर्यंत या पद्धतीने नमुना घ्यावा.

कृषि विज्ञान केंद्र, नारायणगाव.- परिपत्रक क्र. २

ग्रामोन्नती मंडळाचे,

कृषि विज्ञान केंद्र

नारायणगाव (पुणे)

☎ : ०७०२८७७९७७७

www.kvknarayangaon.org
email. gmknkvk@rediffmail.com

माती पाणी परिक्षण

• निमित्ती अर्धसहाय्य •

प्रकल्प संचालक आत्मा, पुणे

कृषि भवन, शिवाजीनगर, पुणे - ४११ ००५

फोन : ०२०-२५५३०४३९

ईमेल : pdalmapune@gmail.com

* माती पाणी परिक्षण आवश्यकच *

शेतीतून जादा उत्पादन घेण्यासाठी रासायनिक खतांचा वापर मोठ्या प्रमाणात केला जात आहे. माती व पाणी ही पिकांची संजीवनी आहे. दिवसेंदिवस शेती नापिक होत आहे. कालांतराने उत्पन्न व खर्चाचा मेळ बसत नाही. साहजिकच मग शेतकरी शेतीपासून दुरावत आहे. शेतकऱ्यांनी जमिनीबाबत गांभीर्याने विचार करण्याची वेळ आली आहे. खतांच्या अतिवापरामुळे जमिनीतील सुपिकता वाढवणारे घटक लोप पावत आहेत. पिकाच्या वाढीसाठी नत्र, स्फुरद, पालाश या प्रमुख घटकासोबत जस्त, बोरॉन, मॅग्नीज या सुक्ष्म अन्नद्रव्याची उपलब्धता जाणून घेण्यासाठी माती परिक्षण करणे गरजेचे आहे.

माती परिक्षणाचा मुख्य उद्देश म्हणजे शेतकऱ्यांना त्यांच्या शेतातील मातीचे पृथक्करण करून त्यातील पिकांना उपलब्ध अन्नद्रव्याचे प्रमाण शोधून काढणे व त्या आधारे निरनिराळ्या पिकावरील खतांच्या शिफारशी करणे तसेच जमिनीत काही विशेष दोष आढळून आल्यास ते शेतकऱ्यांच्या नजरेस आणून देणे व त्यावर योग्य उपाय शोधणे हा आहे. पिकाना दिली जाणारी खते प्रमाणशीर न दिल्यामुळे पिकांची जोमदार वाढ होत नाही किंवा काही वेळा आवश्यकतेपेक्षा जास्त खते दिल्याने अनावश्यक खर्च वाढतो. माती परिक्षण केल्यामुळे अन्नद्रव्याची नेमकी गरज लक्षात येते. त्यामुळे खतांच्या वापरात व खर्चात बचत होवून पिकांचे उत्पादनात वाढ होते.

शेतात पाण्याचा सिंचनासाठी वापर करताना सुद्धा काळजी घेतली पाहिजे. पाण्याविना दुष्काळ पडतो तर अति पाण्याने शेती बुडते हे लक्षात ठेवावे. तसेच पाणी सिंचनासाठी योग्य आहे किंवा नाही हे सुद्धा

जाणून घेणे गरजेचे आहे. क्षारयुक्त पाण्याने जमिनी खराब होवू नयेत व पर्यायाने त्यांची उत्पादन क्षमता कमी होवू नये म्हणून सिंचनासाठी वापरावयाचे पाणी हे प्रयोगशाळेतून तपासून पाहणे आवश्यक आहे. साधारणपणे पिकाची कापणी झाल्यावर किंवा पेरणीपूर्वी नांगरटीपूर्वी मातीचा नमुना घ्यावा किंवा खते दिल्यानंतर ३ महिन्याने घ्यावा.

मातीचा रंग, सुपिकता, खडकाळपणा, उंचसरखलपणा व पाणथळपणा यावरून जमिनीचे वेगवेगळे विभाग पाडावेत. एक समान मगदुराच्या भागातून नागमोडी पद्धतीने १० ते १५ ठिकाणी नमुना घ्यावा. मातीचा नमुना हंगामी पिकाकरिता २० से.मी. खोलीवर तर उस, कापूस या करिता ३० से.मी. खोलीवर व फळपिकासाठी १०० से.मी. खोलीवर घ्यावा.

निवडलेल्या ठिकाणी इंग्रजी 'V' आकाराचा योग्य खोलीचा खड्डा घेवून खड्ड्यातील माती बाहेर काढून खड्डा मोकळा करावा. खड्ड्याच्या सर्व बाजूने सारख्या जाडीची माती बरपासून खालपर्यंत तासावी व ती स्वच्छ घमेल्यात गोळा करून गोणपाटावर ठेवावी.

अशातऱ्हेने प्रत्येक खुणेजवळ खड्डे घेवून एका शेतातून गोळा केलेली माती चांगली एकत्र मिसळावी. तिचे सारखे चार भाग करावेत. समोरासमोरचे दोन भाग वगळून उरलेले दोन भाग एकत्र पुन्हा मिसळून त्याचे चार भाग करावेत व पुन्हा समोरासमोरचे दोन भाग वगळावेत अशातऱ्हेने शेवटी अर्धाकिलो माती शिल्लक उरपर्यंत असे करावे. नंतर सदरील नमुना कापडी पिशवीत भरावा त्या सोबत नमुना क्रमांक,

दिनांक, शेतकऱ्याचे संपूर्ण नांव, पत्ता, सर्व्हेनंबर, घेतलेले पिके इत्यादी माहिती भरून कृषी विज्ञान केंद्र, नारायणगांव प्रयोगशाळेत परिक्षणासाठी पाठवावा.

मातीचा नमुना घेताना घ्यावयाची काळजी

१. मातीचा नमुना शेताच्या बांधावरून, पाणथळ भागातून, खत साठवून ठेवलेल्या जागेवरून घेवू नये.
२. मातीचा नमुना खत दिल्यानंतर साधारणपणे तीन महिन्याने घ्यावा.
३. उभ्या पिकातील मातीचा नमुना हा जोडवळीतून घ्यावा.

रासायनिक खताचा फायदेशिर वापर करण्याकरिता महत्वाच्या सुचना -

१. रासायनिक खताबरोबर सॅन्ड्रिच खताचा उपयोग करावा. त्यामुळे सातत्याने जमिनीचा पोत कायम राहून उत्पादकता वाढते.
२. रासायनिक खताच्या मात्रा मातीपरिक्षण करून दिल्यास रासायनिक खतावरील खर्चात बचत होते.
३. स्फुरद व पालाश ही अन्नद्रव्ये पेरणीबरोबरच पेरून घावीत.
४. घुरीया हे खत पिकाच्या जोमदार वाढीच्या वेळेस दिल्याने वाया जात नाही.
५. खत खर्चात बचत करा. उत्पादन वाढवून समाधान मिळव

अधिक माहितीसाठी संपर्क

श्री. योगेश भा. यादव
विषय विशेषज्ञ, मृदाशास्त्र

डॉ. बी. एस. राजपूत
कार्यक्रम समन्वयक

श्री. विनोद शि. जाधव
संगणक सहाय्यक

कृषि विज्ञान केंद्र, नारायणगाव. (पुणे)